

Foto: Sjef Prins/APA

Kleinere raad verg

Het kabinet wil het aantal raadsleden met een kwart verminderen. De raadsleden zelf wijzen dit voorstel met ruime meerderheid af, zo blijkt uit het grote raadsledenonderzoek van VNG Magazine. Mocht het toch zover komen, dan gaat dat ten koste van de representativiteit en de kwaliteit van de raad. In dat geval zijn compenserende maatregelen nodig, zoals uitbreiding van de ondersteuning.

Heimwee naar monisme bij één

VNG Magazine vroeg alle raadsleden naar hun mening over verkleining van de raad. Ruim de helft reageerde, een opmerkelijk hoge respons. Circa 61 procent wijst het plan voor verkleining af, van wie vijf procent het aantal raadsleden zelfs wil uitbreiden. Een kwart staat min of meer achter het voorstel voor verkleining. De overige veertien procent wijst een kleinere raad niet af, maar vindt het kabinetsvoorstel iets te ver gaan.

Onder de voorstanders is de VVD oververtegenwoordigd. Raadsleden van SP, Groen-Links, PvdA, ChristenUnie en lokale partijen zijn overwegend tegen verkleining.

Omvang fractie

Er blijkt geen sterk verband met gemeentegrootte; weliswaar pleiten raadsleden uit gemeenten met minder dan 20.000 inwoners iets krachtiger voor behoud van de huidige omvang, maar ook in de grotere gemeenten is een meerderheid van de raadsleden tegen verkleining van de raad.

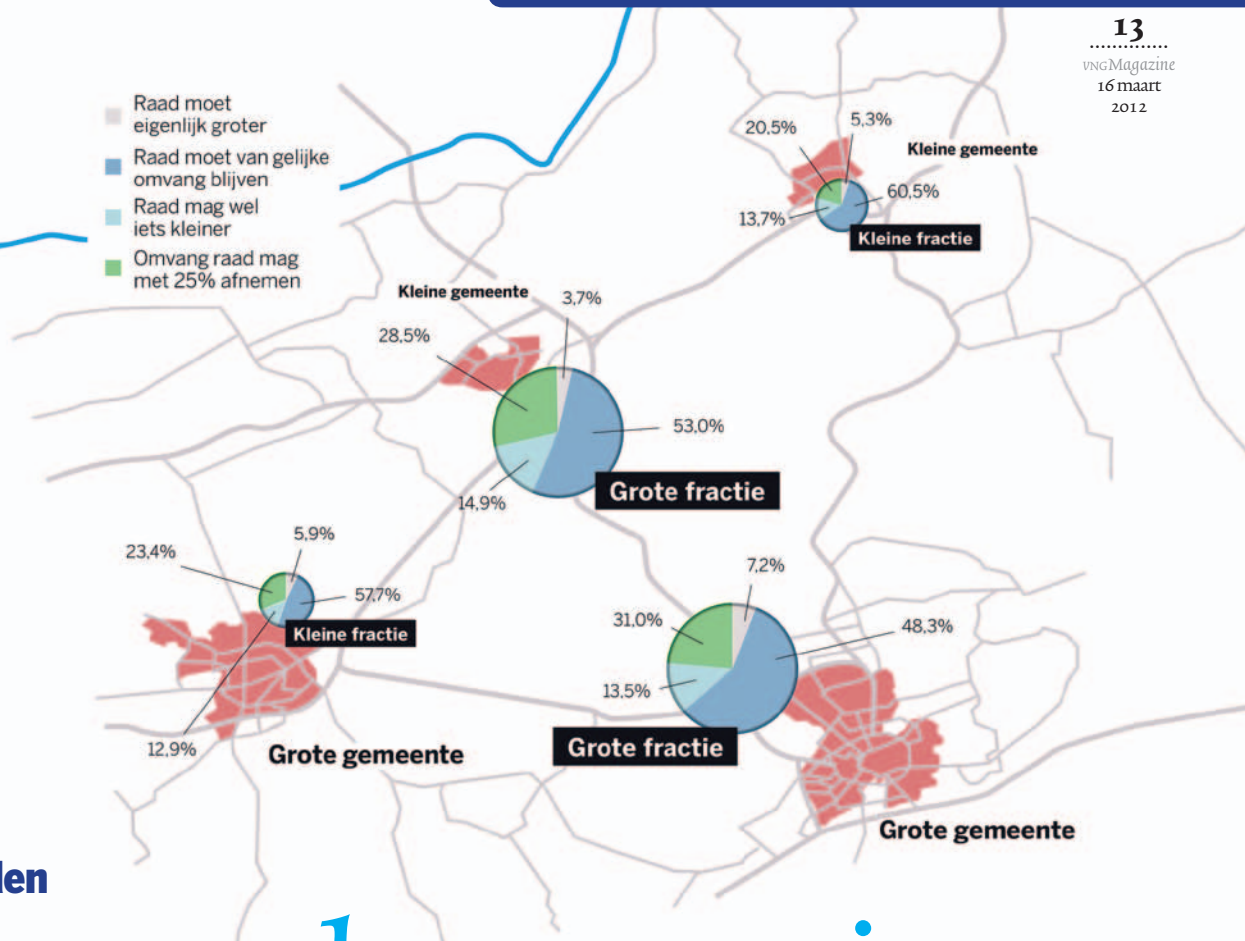
Representatief onderzoek

Een vragenlijst over de mogelijke verkleining van de gemeenteraden is begin februari via de VNG verspreid onder alle circa 9300 raadsleden in Nederland. Binnen twee weken had meer dan de helft van hen (4981) gereageerd, een ongekend hoge respons. Blijkbaar heeft het onderwerp een gevoelige zenuw geraakt. Met deze aantallen hoeft je er niet aan te twijfelen dat de resultaten representatief zijn voor alle raadsleden in Nederland. Voor de zekerheid is de representativiteit nader getoetst, vooral op kenmerken als gemeentegrootte en partij. Raadsleden uit kleinere gemeenten zijn licht ondervertegenwoordigd. De vertegenwoordiging naar politieke partij is in deze enquête vrijwel evenredig aan de landelijke cijfers.

Figuur 1

De omvang van de fractie in relatie tot de gemeentegrootte bepaalt de voorkeur voor of afkeer van verkleining van de raad (infographics: Dmitry de Bruin)

- Raad moet eigenlijk groter
- Raad moet van gelijke omvang blijven
- Raad mag wel iets kleiner
- Omvang raad mag met 25% afnemen

op de zes raadsleden

t meer ondersteuning

De omvang van de fractie blijkt van grotere betekenis. Onder raadsleden die deel uitmaken van een fractie met meer dan vier personen, is bijna de helft voorstander van verkleining van de raad. In één- of tweemansfracties blijft het aantal voorstanders onder de dertig procent.

Een combinatie van zowel gemeentegrootte als omvang van de fractie laat het sterkste verband zien. Onder raadsleden die deel uitmaken van een grote fractie in een grote gemeente (meer dan 50.000 inwoners) vindt ternauwernood de helft dat de omvang van de raad ongewijzigd moet blijven en vindt meer dan dertig procent een afname met een kwart acceptabel. Raadsleden van kleine fracties in grote gemeenten volgen het algemene beeld, terwijl bijna twee derde van de raadsleden in een kleine fractie in een kleinere gemeente verkleining van de raad afwijst (zie figuur 1).

Meer dan tachtig procent van de voorstanders van verkleining verwacht niet dat dit

verschil maakt voor het functioneren van de raad. De tegenstanders verwachten daarentegen dat de kwaliteit van de besluitvorming afneemt en de werkbelasting toeneemt. De raad zal minder in staat zijn het college van B en W te controleren en het aantal directe contacten met burgers of maatschappelijke organisaties in de stad zal afnemen.

Vergadertijd

Voorstanders van verkleining verwachten dat de vergadertijd afneemt en dat de kwaliteit van de raad hiervan profiteert. Een kleinere raad heeft waarschijnlijk tot gevolg dat er minder fracties zijn. Zo'n 44 procent – vooral leden van grote fracties – vindt dit een goede zaak.

Een meerderheid van 61 procent verwacht echter dat de representativiteit van de raad als geheel afneemt door de afname van het aantal fracties. Slechts een minderheid verwacht dat de vergaderingen minder lang zullen duren. Je zou ook kunnen

denken dat met minder en kleinere fracties scherper geselecteerd kan worden op kwaliteit van raadsleden, maar slechts dertig procent verwacht een positief effect in dit opzicht.

Hoofdpijnen

Stel nu dat de kabinetsplannen doorgaan. Voor de nu actieve raadsleden betekent dit dat er dan het nodige moet gaan veranderen in het functioneren van de raden. Bijna tachtig procent van hen vindt dat de raad zich dan echt moet concentreren op de hoofdlijnen van beleid. Een even groot deel vindt dat de fractieondersteuning meer armslag moet krijgen. Driekwart vindt dat de ondersteuning vanuit de griffie moet worden versterkt. Twee derde vraagt om meer mogelijkheden voor training en coaching, zestig procent stuurt dan ook aan op meer ondersteuning door de rekenkamer(commisatie).

Streven naar andere vergadervormen die minder tijd vragen, kan slechts rekenen op

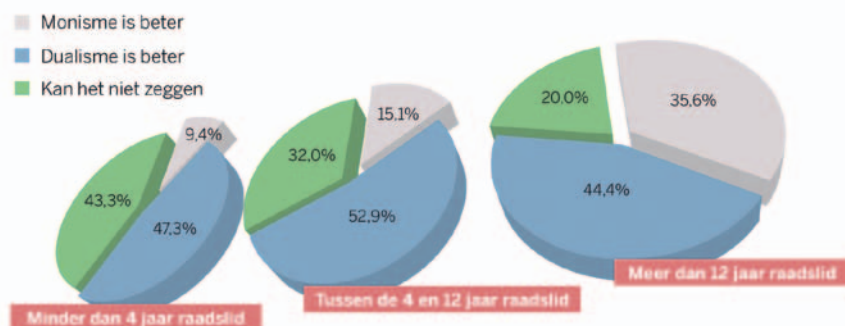
de steun van een kleine meerderheid van 54 procent van de raadsleden. Jonge en beginnende raadsleden vragen meer om ondersteuning, leden van grotere fracties in de grotere gemeenten relatief minder. Maar het beeld is duidelijk: wat er aan de ene kant afgaat, moet elders worden gecompenseerd. Zo blijft er van de bezuinigingsdoelstelling weinig over. Een kwart van de actieve raadsleden vindt een mogelijke verkleining van belang voor de persoonlijke afweging of zij zich voor een volgende periode weer kandidaat stellen. Daarbij zijn weinig verschillen tussen de politieke partijen. Wel valt op dat voor raadsleden van de SP – die in sterke mate

ervaring dat het raadswerk een veel grotere tijdsinspanning vraagt dan zij vooraf verwachtten. Toch zegt slechts een heel klein deel (vijftien procent) dat 'als ze dat hadden geweten' ze er niet aan begonnen waren.

Sociale media

Van één mogelijk aspect in de modernisering van het raadswerk – een gericht gebruik van social media en interactieve informatiesystemen – verwachten de raadsleden weinig soelaas. Slechts zeven procent van de raadsleden verwacht hier veel van, 21 procent verwacht wel positieve effecten maar meent dat die niet groot zullen zijn.

Figuur 2 Monisme of dualisme?

tegen de voorgestelde afslanking zijn – de verkleining van de raad weinig invloed heeft op de overweging om zich weer kandidaat te stellen. Bij deze vraag blijkt dat ook VVD-raadsleden zich voor hun persoonlijke motivatie weinig gelegen laten liggen aan een mogelijke verkleining van de raad.

Werkbelasting

Dat een verkleining van de raad leidt tot een hogere werkbelasting van de dan actieve raadsleden ligt voor de hand. Wel maakt de enquête duidelijk dat als het gaat om verminderen van de werkbelasting, er naar mening van de raadsleden momenteel al veel te winnen is. Zeventig procent vindt dat er in de huidige praktijk te veel aandacht wordt besteed aan details en incidenten en te weinig aan hoofdlijnen. Zestig procent vindt dat ze te veel tijd in het gemeentehuis moeten doorbrengen. En bijna de helft vindt dat ze te veel moeten trekken en sleuren om goede informatie van het college van B en W te verkrijgen. Twee op de drie raadsleden hebben de

Bij de vraag naar de meerwaarde van sociale media en interactieve informatiesystemen was een verband met leeftijd te verwachten. Toch is hiervan nauwelijks sprake. Zeker, raadsleden ouder dan 55 jaar zijn iets minder positief. Maar het verschil met de raadsleden jonger dan 55 is beperkt, waarbij opvalt dat ook raadsleden jonger dan veertig niet overmatig enthousiast zijn.

Monisme

Zijn raadsleden niet gewoon behoudend en tevreden met wat ze hebben? Sterker nog, verlangen ze niet eigenlijk terug naar de 'goede oude tijd' van het monisme? Onlangs beweerde de grondlegger van het dualisme, Douwe Jan Elzinga, dat het dualisme volledig geaccepteerd is. En tja, de actieve herinnering aan die tijd is natuurlijk al vervaagd. Het gros van de raadsleden zal het monisme niet zelf aan den lijve hebben ervaren. Desalniettemin vindt nog één op de zes raadsleden dat het 'vroeger – ten tijde van het monisme – het voor een raadslid allemaal beter was'. Dat is

natuurlijk bij lange na geen meerderheid, maar evenmin blijkt dat dualisme vandaag de dag brede steun geniet. Slechts de helft onderschrijft de uitspraak dat voor een raadslid een dualistisch systeem beter is. Eén op de drie raadsleden stelt deze vraag niet te kunnen beantwoorden.

Op het eerste gezicht lijkt er sprake van een verband met leeftijd; oudere raadsleden, die het monisme nog actief hebben meegemaakt, hebben een relatief sterke voorkeur voor het monistische systeem. In werkelijkheid is hier sprake van een verband met de duur van het raadslidmaatschap. Van de raadsleden die al meer dan twaalf jaar actief zijn in het ambt – en dus ook als raadslid in een monistisch systeem hebben gefunctioneerd – beantwoordt meer dan één op de drie de vraag of het monistisch systeem beter is om in te functioneren, instemmend. Toegegeven, ook bij deze raadsleden is de groep die meent dat het dualisme beter is voor een raadslid iets groter, maar dat is toch maar een 'mager' 44 procent (zie figuur 2).

Uiteindelijk komt uit de enquête een geschakeerd beeld naar voren. Weliswaar wordt de door het kabinet voorgestelde verkleining van de omvang van gemeenteraden in meerderheid door de thans actieve raadsleden afgewezen, maar die afwijzing is zeker niet unaniem. Daarnaast ervaren de raadsleden veel ineffectiviteit in het huidige systeem en menen ze dat ze te veel tijd besteden aan verkeerde zaken. Als de afslanking wordt doorgezet, moet hun ondersteuning zeker geoptimaliseerd worden. Het dualisme is nog lang niet omarmd als ideaal systeem, sterker nog, er bestaat nog een forse 'heimwee' naar het monisme.

Maatregelen

In plaats van een geïsoleerde en ongefundeerde afslanking van de omvang van de raden, is er veeleer onder de actieve raadsleden behoefte aan een masterplan voor de optimalisering van het functioneren van gemeenteraden. Er blijkt immers veel onvrede over het functioneren van de raden en over het tijdsbeslag dat het raadswerk vergt. Als in dat masterplan ook de verkleining van de raden een plek krijgt, zou het best kunnen dat dit bespreekbaar is. Als geïsoleerde bezuinigingsmaatregel zal de verkleining van de raden echter eerder negatieve consequenties hebben voor de kwaliteit van het lokale bestuur.